

Berlin-Brandenburg Bildirisi

Alman Eğitim Sisteminde Çok Dillilik

Berlin, 28.Şubat 2016

Alman eğitim sisteminde çok dillilik hususunda yapılan tartışmalarda dil bilimciler ve eğitim bilimcilerin ileri sürmüş oldukları görüşler ile siyasi bakışı açısı ve konuyla ilgili yapılan toplumsal ve siyasi tartışmadan oraya çıkan genel yaklaşım birbiriyle örtüşmemektedir.

Berlin Genel Dil Merkezi'nin girişimi kapsamında bir grup bilim adamı ve eğitim uzmanı olarak "*Çok Dilliliğin Alman Eğitim Sistemindeki Geleceği: Türkçe ve Rusçanın Okullardaki Durumu*" (03-04 Mart 2016) konulu sempozyum öncesi, uygulamadan elde edilen dört tezi kamuoyuna sunmak istiyoruz.

1. Göçmenlerin dilleri, Alman eğitim sisteminde sunulan diller içerisinde yeterli ölçüde yer almalıdır.

Öğrencilerin dilsel kaynaklarının yaklaşık üçte biri günümüze kadar büyük ölçüde kullanılamamıştır. Halâ göçmenlerin kullandığı birçok dil, okul sisteminde yeterli öneme sahip değildir. Bu diller, "köken dili dersi" veya "ana dili dersi" adı altında eyaletlerin birçoğunda öğleden sonra verilmekte, zorunlu derslere ek olarak çalışma grupları kapsamında yürütülüp, değersiz kalmakta ve nota tabi tutulmamaktadırlar. Buna karşın Avrupa Konseyi, 3 Mart 2002 tarihinde tüm vatandaşların iki farklı dile ilişkin temel bilgileri edinmelerini, dil politikasının amacı olarak belirlemiştir. Kültür ve Eğitim Bakanları Konferansı da 2011 yılındaki bildirisinde, yabancı dil becerisinin güçlendirilmesi konusunda ve 2013 yılındaki bildirisinde ise derslerin iki dilli işlenmesi konusunda tavsiyede bulunmuştur. Bu görüş doğrultusunda, okullarda sunulan dillerin göçmen dillerini de içerecek şekilde geliştirilmesi gerektiğini savunmaktayız. Dil dersleri, özellikle Türkçe, Rusça, Lehçe, Arapça gibi büyük göçmen gruplarının dilleri tüm öğrencilere sunulmalıdır. Bu dersler, geleneksel yabancı dil dersleriyle aynı statüyle sahip olmalıdır. Ayrıca iki dilli okullar ile okulların dil profilleri geliştirilmeli ve özellikle iki dilli olan öğrencilerin bu okullara gitmeleri teşvik edilmelidir. Buna paralel olarak, sunulan dillerde öğretmen yetiştirilmesi için üniversitede bölümler açılmalı, Almanya'daki eğitim durumunu dikkate alan ders materyalleri geliştirilmelidir.

2. Dil eğitimi, okul eğitiminin ortak görevidir.

Değişik nedenlerle insanların ülkelerinden kaçıışı sebebiyle göçmen sayısının artması, ikinci dil olarak Almancada dil teşviki konusunu tekrar kamu oyunun gündemine getirmiştir. Eyaletler bu sorun konusunda farklı uygulamalara gitmektedirler. 70'li yıllardaki "Yabancı sınıfı" konusundaki tecrübeler ışığında, hazırlık sınıflarının eğitimleri devam ederken Almanya'ya gelen çocuklar ve gençler için ayrıştıran uygulamaları sürekli oluşumlar olarak ortaya çıkarmamak hususunda uyarıyoruz. Dil, uyum için anahtardır. Ancak özellikle sosyal uyum, dil için anahtar konumundadır. Bu nedenle kısa sürede normal sınıfa uyum hedefi, her dil teşvikinin yapı taşı oluşturmaktadır. Birçok eyalette dil eğitiminin tüm derslerin ortak görevi olarak müfredatta yer bulmasını sevinçle karşılamaktayız. Ancak bu durum teşvik ihtiyacını, "Almanca olmayan köken dili", "göçmen geçmişi", "göçmen tarihi" gibi sıfatlar ile gölgelememelidir. Teşvik ihtiyacı, sadece dil seviyesinin, bilimsel açıdan deneyimlenmiş, geçerli ve tekrarlanabilir bir şekilde ölçülmesi neticesinde belirlenebilir. Kök, ailenin geçmişi ve özellikle öğrencilerin iki dilli veya çok dilli oluşu bir zenginlik olarak algılanmalıdır. Bu duruma okullar uygun davranışlar göstermeli ve bu öğrenciler ayrıştırılmamalıdır.

3. Dil eğitimi okuldan önce başlar.

Dil eğitimi ailede başlar. Ebeveynler, aile içinde konuştukları dil ile ilgili çocuklarına ilgi uyandırıcı dilsel bir çevreyi sağlamaları hususunda yöreklendirilmeli ve desteklenmelidirler; çünkü doğal bir ana dili edinimi sadece bu yolla mümkündür. Olumlu anne-çocuk ilişkisi ve ebeveyn-çocuk ilişkisi gibi erken çocukluk döneminde gerçekleşen bağların kurulmasında da dilin önemli bir işlevi vardır. Çocuğun ana dilinin Almanca olmaması durumunda, erken yaşta Almanca dil becerisini teşvik eden bir kreşe gitmesi büyük önem teşkil etmektedir. Çünkü Almanca dil becerisinin erken yaşta geliştirilmesi, çocuğun gelecekte okul hayatında başarılı olmasında büyük bir etkene sahiptir. Bu kapsamda ana okulundaki öğretmenlere büyük bir görev düşmektedir ve bu görevi yerine getirebilmeleri için bu öğretmenler iyi yetiştirilmeli ve hizmet içi eğitime tabi tutulmalıdırlar. Ayrıca çocuklar dili yaşlılarından da öğrendiklerinden, bu çocukların ana dili Almanca olan çocuklarla iletişim içerisinde olmaları önem arz etmektedir. Bu nedenle kreşlerde oluşturulan gruplarda bu hususa dikkat edilmelidir. Çocukların aile içinde konuştuğu dil, kreşte de dikkate alınmalı ve bu dil kreşte öğretilmelidir. Çünkü ana dilinin aile ortamı dışında da geliştirilmesi, bu dilin gelişimdeki süreklilik açısından önemlidir. Almanya'daki çok dillilik, dil bozukluklarının tanısı konusunda yeni zorlukları beraberinde getirmektedir. Dil bozukluklarının tanısı konusunda, çocuk sağlığı uzmanları ve logopedi uzmanları ile dil bilimciler bir araya gelerek göçmen dillerini dikkate alan uygun tanı ve tedavi yöntemleri geliştirmelidirler.

4. Çok dillilik konusunda yürütülen tartışmalar ile dillere karşı tutum konusunda yürütülen tartışmaların birbirinden ayrılması gerekmektedir.

İlgili dile karşı tutum ve ilgili dile biçilen değer, kamuoyunun çok dilliliğe olan bakış açısını etkilemektedir. İngilizce-Almanca veya Fransızca-Almanca bilen bir iki dilli; Arapça-Almanca, Rusça-Almanca, Türkçe-Almanca bilen iki dilliden daha değerli görülmektedir. Dile olan tutumun ve ön yargıların görüldüğü bu gibi durumlarda, dil çabuk bir şekilde, sosyal, etnik ve/veya kültürel küçümsemelere maruz kalmaktadır. Çok dilliliğe ve bunu düzenleyecek olan eğitim politikasındaki tedbirlere yönelik rahat ve korkusuzca bir yaklaşımın sağlanması için bu tür değer biçmelerden uzak durulması gerekmektedir. Bu düşünme biçimi, toplumsal bir görev olarak algılanmalı ve bu görev öğretmen yetiştiren kurumların parçası olmalı; ayrıca okul ve eğitim kurumlarındaki yerini almalıdır.

Katkıda Bulunanlar (alfabetik sırayla):

Prof. Dr. Anka Bergmann, Rusça Öğretimi Bölümü Başkanı, Berlin Humboldt Üniversitesi
PD Dr. Natalia Gagarina, Berlin Çok Dillilik Kurumu (BIVEM) Kordinatörü, Berlin Genel Dil Bilim Merkezi
Dr. Insa Gülow, Araştırma İletişim Bölümü, Berlin Genel Dil Bilim Merkezi
Dr. Gürsel Gür, Türkiye Cumhuriyeti Berlin Başkonsolosluğu Eğitim Ataşesi
Prof. Dr. Manfred Krifka, Berlin Genel Dil Bilim Merkezi Müdürü
Prof. Dr. Christoph Schroeder, İkinci Dil ve Yabancı Dil olarak Almanca, Postdam Üniversitesi
Reyhan Thomas, Eğitim Kordinatörü, Yunus Emre Enstitüsü
Natalie Topaj, Berlin Çok Dillilik Kurumu (BIVEM), Berlin Genel Dil Bilim Merkezi
Michael Wüstenberg, Berlin Lessing Lisesi Müdürü
Prof. Dr. Cemal Yıldız, Türkiye Cumhuriyeti Berlin Büyükelçiliği Eğitim Müşaviri